

Zoran P. RAŠOVIĆ*

UVODNA RIJEČ

Poštovani predsjedniče Crnogorske akademije nauka i umjetnosti, poštovani akademici, poštovani ministri, koleginice i kolege, dragi prijatelji,

Dozvolite da otvorim okrugli sto „Zadužbine i fondacije u Crnoj Gori”, koji organizuje Crnogorska akademija nauka i umjetnosti i Univerzitet Donja Gorica. Imam zadovoljstvo da pozdravim sve goste, a posebno ministre u Vladi Crne Gore, gospođu Suzanu Pribilović i gospodina Aleksandra Bogdanovića i učesnike skupa koji su pripremili saopštenja koja će nam pomoći da stvorimo što potpuniju sliku o zadužbinama i fondacijama uopšte. Sve ono što budemo rekli na ovome skupu odnosiće se na zadužbine u Crnoj Gori i u regionu, sa brojnim primjerima uspješnih legislativnih ostvarenja u Evropi.

Vaš odziv na ovaj okrugli sto najbolje potvrđuje činjenicu da smo odabrali pravu temu i da je njena obrada od opšteg značaja i interesa. Mi ćemo se potruditi da rezultati budu dostupni javnosti, izdavanjem Zbornika u kome ćemo objaviti referate sa ovoga skupa.

Jasno je da se zbog specifičnosti Crne Gore, njenih geografskih uslova, istorijskog razvoja, ekonomskih izvora i karaktera njenih stanovnika, zahtijeva osoben pristup ovoj problematici. Mi se danas sastasmo da porazgovaramo, da pretresemo, razaberemo i podrobno obrazložimo problematiku koju sobom nosi drevna ustanova kakava je zadužbina. Ubijeden sam da ćemo danas podobro otisnuti naprijed naš posao, kojega javnost, društvena zajednica i uostalom svaki rodoljub nestrpljivo očekuje. Ta nestrpljivost je razumljiva jer se radi o ustanovi koja duboko zasijeca u narodni život, u njegova uvjerenja, tradiciju i običaje. Današnji plan i redosljed izvršenja toga

* Akademik Zoran P. Rašović, CANU

posla govore o njegovom prostranstvu, o skladu ili neskladu narodne tradicije, običaja, ubjedenja i potreba iz savremenih pravila. Pogledom na neobičnu važnost našeg posla, ja uzimam slobodu da nešto progovorim o tome na samom početku.

Podrobnim izučavanjem ove problematike nakupila se znatna količina pitanja za koja nam se čini da je vrlo korisno i umjesno saslušati mišljenje najodgovornijih predstavnika državne vlasti u čiji djelokrug su i ovi poslovi, kao i saopštenja stručnih ljudi, sposobnih autoriteta, kakvi su bez sumnje učesnici našeg okruglog stola.

U naših starih bila je znatno naglašenija ta lična crta koja će zadugo imati posebnog čara. Njihova jača ljubav za viši, inspirisaniji primjer i ugledanje sa primjerima dobročinstva nijesu bili rijetkost. Primjeri koji su značili i pitanje časti. Ostavivši zadužbine bez koje naše zemlje ne bi imale svoje nenadmašne ljepote i svoj simbol, svoje tišine i sigurnosti, simbole koji gospodare nad velikom epohom života i duha naših predaka i naših. Bez obzira na našu manju ili veću nemarnost, njihova dobročinstva se ne brišu iz pameti onih koji su tu živjeli, čak i onih kojih su ih samo jednom gledali. Sjetimo se ovom prilikom velikih ljudi koji su svoje rodoljublje obilježili sjajnim zadužbinama, koji su na neki način prešli najkraći od svojih puteva: iz života u besmrtnost. Zadužbine su mnoge napravile vječnim. Ovom prilikom sjetimo se primjera filantropije: Ivana Crnojevića, knjaza Nikole, Vasa Ćukovića, Andrije Zmajevića, Spiridona Gopčevića, nadbiskupa Nikole Dobrečiva, Jovana Boškovića, Đura Đurovića, Jevrosime Laketić, Lasa Pavkovića, Pera Lukova Tripkovića, Elize Lombardić, Mila i Ane Zloковиća, prote Luke Jovićeвиća, Toma Krstova Popovića, Hadži Bogdana i Hadži Stefe Čađenović, Jova Filipova Golijanina, Mirka i Olge Komnenović, Petra Vukčevića, Nikole Džanjevića, Krsta i Milice Lainović, Jefta Nikolića, Đoka Vukmanovića, Toma Luketića, Husein-paše Boljanića, Jahjage Redžepova Čelebije i mnogih drugih.

Naš skup je prilika, divni radni, ali i svečani trenutak da svim tim znanim i neznanim ljudima izrazimo zahvalnost za svoju darežljivost, istrajnost i odanost, da pokažemo da imamo sluha za njihovo djelo, da se ukaže dužna pažnja njihovoj uspomeni. Ovaj skup je zamišljen i da opomene, podstakne, pokrene, kako bi se, kao pomoću talasa, išlo dalje i više ka novim oblicima i mogućnostima. Ovo je prilika da se sjetimo naših dobrotvora koji su domašili najviše ljudske vrijednosti, da se sjetimo najboljih među graditeljima naših društava, onih kojih su ih svojom darežljivošću odveć zasladili. Osjećanje otadžbine se vidi i na ovom polju. Uostalom, to jeste jedno naročito osjećanje čovjeka, gotovo ravno osjećanju časti.

Poštovani prijatelji, zamišljeno je da se na ovom okruglom stolu pretežno bavimo zadužbinama i fondacijama kao pravnim ustanovama, dakle, kao pravnim subjektima, ne ispuštajući iz vida ni ostala značenja koji taj pojam podrazumijeva, npr.: zadužje, tj. novac ili nepokretnost namijenjene poslije smrti u pobožne svrhe za vječita vremena ili građevine (manastiri, crkve, džamije, bolnice, škole i sl.); ili ono što se daje crkvi za crkvene potrebe, ili siromašnima, bolesnima iz milosrđa i ljubavi, pobožno djelo namijenjeno za spas duše; ili svako dobro i plemenito djelo na korist domovine i drugim ljudima; ili novčana nagrada za junačko djelo nad neprijateljem.

Smatralo se da je najveća zadužbina sagraditi manastir ili crkvu, ili džamiju, izgraditi ćupriju na kakvoj vodi ili preko bare, kaldrmu na rđavom putu, česmu ili vodu dovesti blizu puta, usaditi i nakalemiti vočku blizu puta, gladnog nahraniti, žednog napojiti, golog odjenuti. Zborilo se: „Namišlio sam zadužbinu učiniti”. Zborilo se, takođe: „Kada činiš zadužbinu, nemoj u trubu glasiti”. Ili: „Jedan novčić mali darak, a velika zadužbina raj-ska vrata otvorena”.

Poštovani prijatelji,

Od ovog okruglog stola se naročito očekuje:

— naučno osvjetljavanje stanja zadužbinarstva i filantropije uopšte, sa istorijskog, pravnog, kulturološkog, sociološkog, ekonomskog i drugog aspekta, posebno u Crnoj Gori;

— naučno osvjetljavanje stanja u ovoj oblasti u zemljama okruženja, nama najbližih susjeda;

— prikaz uporednih iskustava i uspješnih legislacija u Evropi; dakle, prikaz uspješne evropske prakse i mišljenja koja vladaju u nauci;

— promocija etičkih vrijednosti naših naroda;

— promocija ciljeva i humanitarnih sadržaja zadužbinarstva sa osjećanjem obaveze da se dijelom odužujemo velikim moralnim i patriotskim vrijednostima;

— unapređenje stanja u ovoj oblasti, uključujući i zakonodavna rješenja.

Dozvolite da vam još jednom zahvalim što smo danas ovdje, tako uzvišenim povodom.

